

SUMMARY

Litovchenko L.A. Portfolio as a form of performance evaluation of teacher self education. Consider arrangements for assembling a portfolio as a form of teacher evaluation of the effectiveness of self education teacher. These guidelines to create a portfolio.

Key words: *Port Folio, self-education teacher evaluation, professional competence.*

УДК 371.11

Савцова Г.А.

СУТНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя вказується в Національній доктрині розвитку освіти як мета державної політики щодо розвитку освіти. В ній також визначено, що держава повинна забезпечувати розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості; підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукомістких та інформаційних технологій, конкурентноспроможних на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висновок про те, що розуміння феномену творчості можливе лише на основі глибокого знання тієї сфери діяльності, в якій цей феномен проявляється є одним із найважливіших методологічних положень психології творчості. Про цю залежність неодноразово згадували Г.Альтшуллер, Я.Пономарьов, Л.Виготський та інші вчені. Відповідно, одним із напрямків диференціації творчості стало відношення до процесу праці, згідно до чого розрізняють професійну та непрофесійну (самодіяльну) творчість.

Професійна творчість людей обумовлена самим характером їх професійної діяльності, службовими обов'язками.

Професійна творчість – „це така спеціальна діяльність, яка характеризується професійною спрямованістю на пошук нових, нестандартних раціональних рішень, новим рішенням творчих проблемних задач в професійній діяльності та втіленням їх в практику” [4, с. 54].

Говорячи про творчість в професійній діяльності будь-якого типу, Є.М.Павлютенков, зокрема, відзначає, що операціональна сфера професійної діяльності в сучасних умовах праці, які швидко змінюються, вимагає розвитку творчого професійного мислення, професійної творчості. Аналізуючи компоненти процесу, складові результатів, а також основні умови виникнення професійної творчості, Є.М.Павлютенков визначає її як знаходження нових

нестандартних способів розв'язання професійних задач, аналізу професійних ситуацій, прийняття професійних рішень [5, с. 95].

Формування готовності до творчої професійної діяльності було висвітлено в працях Т.Бельчевої, В.Загвязинського, В.Кан-Калика, А.Кочетова, Н.Кузьміної, М.Окси, А.Толмачова та ін. Вчені, виділяючи спектр якостей, які визначають зміст готовності спеціаліста до творчої праці, умови и розвитку, виходять з того, що саме творча праця є найвищою мірою професіоналізму. Деякі з них (Т.Бельчева, А.Деркач, Н.Кузьміна, М.Окса) вводять особливий термін – професіоналізм особистості, який компенсує процесуальну обмеженість підходів до цієї проблеми. За допомогою цього терміну розглядаються взаємовідносини особистості як інтегральної якості людини і професійної діяльності, яку вона здійснює.

Тема нашого дослідження є складовою комплексної науково-дослідної теми кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького „Гуманітаризація управління навчально-виховним процесом закладів освіти”.

Формулювання цілей статті. Рівень сформованості творчого потенціалу детермінує не тільки соціальний та економічний стан особистості, але і ступінь її впливу на суспільство, на його стратифікаційну структуру. Саме розвиток креативності, творчих сил людей, актуалізація Здібностей та задатків, які закладені в них природою дозволить особистості зайняти гідне місце в суспільстві. Заклад освіти – це те розвивальне середовище, де відбувається формування соціокультурного та творчого потенціалу людини. Це зумовлює необхідність забезпечення та підтримку, в першу чергу, творчого розвитку керівників навчальних закладів, які спрямовують творчу діяльність педагогічного колективу.

Мета статті полягає в розкритті суті управлінської творчості керівника загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення професійної діяльності керівника загальноосвітньої школи як поєднання управлінської та педагогічної, взаємозв'язок яких характеризується принципом наступності, тобто управлінські вміння формуються на основі вмінь педагогічної діяльності, а також той факт, що діяльність сучасного керівника школи ґрунтується на теоретичних основах управління [7], визначають те, що професійна творчість керівника має управлінський характер.

Аналіз літературних джерел свідчить, що в сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі з питань управління (менеджменту) існує велика кількість різноманітних підходів і точок зору стосовно сутності та змісту цього поняття, але всі визначення акцентують, що управління – це передусім діяльність, тобто процес із визначеним предметом, суб'єктом діяльності і очікуваним результатом.

Найбільш повно, на нашу думку, характеризує управлінську діяльність І.Аносов, який визначає її як цілеспрямовану соціально-психологічну систему, яка самоорганізується і розвивається, і яка складається із взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, пов'язаних із рішенням

управлінських задач, досягненням нових результатів відповідно до основної мети. Управлінська діяльність насичена: а) великою кількістю дій (переважно короткочасних); б) частими втручаннями зовні; в) широкою мережею контактів; г) переважанням вербального спілкування з персоналом [1, с.22-23].

Специфіка управлінської діяльності визначається тим фактом, що уявлення про оточуючу ситуацію, яке формується у керівника, не є продуктом його власної діяльності, а визначається думками інших людей, інформацією, яку вони повідомляють керівнику, виходячи із власних уявлень.

Специфічність діяльності будь-якого соціального інституту визначається перш за все тим колом функцій та задач, які задані йому суспільством. Для школи такою задачею є навчання та виховання підростаючого покоління. Відповідно говорити про збіг функцій управління школою з функціями управління підприємством можна із певною Долею обережності.

М.Окса вказує на два суттєвих моменти управлінської діяльності в школі. По-перше, об'єкт праці в школі є одночасно і суб'єктом. По-друге, знаряддями праці постають не матеріальні предмети, а знання, вміння і навички, а також ті види діяльності, в які педагог переключає учнів [4].

До названих особливостей управлінської діяльності в школі О.Барліт, М.Елькін, М.Окса додають умови, в яких ця діяльність протікає. До особливостей цих умов відносяться:

- час, який в педагогічній діяльності переважно нерегламентований;
- навчання і виховання здійснюються в колективі й для колективу;
- з колективом учнів працює колектив вчителів [2].

Специфічним є і коло проблем, які виникають в процесі педагогічної діяльності, серед яких М.Окса виділяє проблеми, пов'язані із взаємодією школи і родини, проблеми шкільного самоврядування та ін. [4].

Той факт, що школа має специфічне коло функцій, задач і проблем, які відрізняються від проблем і задач, які стоять перед виробничими колективами, дозволяє говорити про специфічність управлінської діяльності в школі. Аналіз наукової літератури, а також наші власні спостереження, дозволили виділити такі особливості управлінської діяльності в загальноосвітній школі:

1. Керівник загальноосвітньої школи – не „чистий” керівник. Він такий же вчитель, як і його підлеглі. Він і керівник, який виробляє ті чи інші управлінські рішення, і в ідеалі, зразковий (творчий) виконавець, який впроваджує ці рішення в роботу навчального закладу.

2. Об'єкт управління – загальноосвітня школа – як відкрита соціально-педагогічна система є надзвичайно складною, має високу міру ймовірності і отже є нестабільною. Діяльність цієї системи знаходиться в прямому та необхідному причинно-наслідковому зв'язку із соціальним замовленням суспільства, яке через багато каналів детермінує діяльність кожного структурного підрозділу системи, кожного її елемента.

3. Мета функціонування загальноосвітньої школи і процеси, що протікають в ній, їх циклічний характер, носять надзвичайно складний характер у порівнянні з іншими соціальними системами. Складніше процесів формування особистості, її навчання та виховання людство не знає. Від інших

соціально-педагогічних систем, де також існують в різних модифікаціях процеси навчання та виховання, школа відрізняється, перш за все, тим, що вона є єдиною соціально-педагогічною системою, яка формує фундамент знань та вмінь для всіх інших навчальних закладів, а це найбільш складний та відповідальний процес.

4. Група керівників школи за своєю кількістю значно поступається аналогічній групі в інших організаціях і складає 4-5 людей: директор та його заступники, які за своїм статусом відповідають керівникам вищої ланки, але в школі практично відсутні такі поняття як „керівники середньої ланки” і „керівники нижньої ланки”.

5. Посадова дистанція від простого вчителя до керівника школи набагато коротше, ніж аналогічна на підприємстві, і, відповідно, кількість безособових форм керівництва зменшується.

6. Керівні посади в школі, як показують спостереження, в більшості своїй посідають жінки.

Вказані специфічні риси управлінської діяльності в школі, на нашу думку, не вказують на її суттєві відмінності від управлінської діяльності в інших соціальних системах або на підприємстві, але на складність її здійснення.

Найпоширеніша точка зору теоретиків – вважати продуктом управління прийняте керівником рішення. Є.Павлютенков, частково погоджуючись з цим, зазначає, що результатом управління буде те чи інше рішення за умови, що предметом управління є інформація. В тому ж випадку, коли управління передбачає зміни, або утримання організації в тому ж самому стані, продуктом управління слід вважати досягнуту управлінську мету, той результат, до якого прагне управлінська система [5].

Багато авторів, розглядаючи сутність управлінської творчості, пов'язують її з постановкою та творчим розв'язанням управлінських задач (І.Аносов, А.Деркач, В.Лузгін). Вони вважають, що управлінська задача – це „евристичне ядро управлінського процесу”, отже, зважаючи на ці позиції, управлінська творчість керівника – це усвідомлена, активна діяльність, спрямована на високоефективне розв'язання управлінських задач [1, с. 141]. Таке визначення, на нашу думку, не в повній мірі відображає сутність управлінської творчості керівника з точки зору інтегративного підходу, оскільки трактує це поняття тільки за процесом і не відображає взаємозв'язок процесу творчості з її результатом. З цієї позиції більш повним буде розуміння управлінської творчості керівника як усвідомленої, активної діяльності, спрямованої на високоефективне розв'язання управлінських задач і орієнтованої на отримання принципово нових результатів. Такими результатами можуть бути: нові ідеї, закони, концепції, принципи, парадигми; нові зразки, моделі, технології, правила; залучення нових груп споживачів; перетворення в свідомості та поведінці керівника.

Висновки. Запропоноване визначення, на наш погляд, розкриває сутність управлінської творчості керівника як виробничої, так і соціальної сфери, в тому числі і загальноосвітньої школи. Відрізняються лише умови, в яких ця творчість здійснюється. Управлінську творчість не можна запровадити наказом

чи розпорядженням, до неї неможливо примусити. Лише увага до людини, виявлення творчих потенцій, мотивація активності кожної особистості будуть поштовхом до творчої діяльності. Тому подальшу перспективу дослідження ми вбачаємо у визначенні педагогічних умов розвитку творчого потенціалу керівників загальноосвітніх шкіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний процес: антропологічний аспект / І.П.Аносов. – К.: Твім інтер. – 20 с.
2. Барліт О.О. Основи стратегічного менеджменту в освіті: навчальний посібник. / О.О.Барліт, М.В.Елькін, М.М.Окса. – Мелітополь: МДПУ, ТОВ „Видавничий будинок ММД”, 2009. – 256 с.
3. Окса М.М. Синергетичний контекст моделювання навчального процесу // актуальні проблеми формування творчої особистості вчителя початкових класів: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції / М.Окса. – Вінниця: ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 2005. – С.44-48.
4. Окса М.М. Вивчення дисциплін загально педагогічної підготовки вчителя у педагогічних вузах України (1917-1991 рр.) / М.Окса. – ТОВ „Міжнар. фін. агенція”, 1997. – 315 с.
5. Павлютенков Є.М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях). / Є.М.Павлютенков. – Харків: Основа, 2008. – 128 с.
6. Павлютенков Є.М. Мистецтво управління школою / Є.М.Павлютенков. – Харків: Основа, 2011. – 320 с.
7. Сорочан Т.М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика: Монографія. – Луганськ: Знання, 2005. – 384 с.

АНОТАЦІЯ

Савцова А.А. Сутність управлінської творчості керівника загальноосвітньої школи. У статті уточнюється сутність поняття „управлінська творчість керівника”. Розглянуто специфіку управлінської діяльності керівника загальноосвітньої школи. Доведено, що управлінська творчість керівника загальноосвітньої школи не відрізняється від творчості керівника виробничої або соціальної сфери, але протікає в складніших умовах.

Ключові слова: керівник загальноосвітньої школи, управлінська діяльність, професійна творчість, управлінська творчість.

АННОТАЦИЯ

Савцова А.А. Сущность управленческого творчества руководителя общеобразовательной школы. В статье уточняется сущность понятия «управленческое творчество руководителя». Рассмотрена специфика управленческой деятельности руководителя общеобразовательной школы. Доказано, что управленческое творчество руководителя общеобразовательной школы по сущности не отличается от творчества руководителя производственной или социальной сферы, но протекает в более сложных условиях.

Ключевые слова: *руководитель общеобразовательной школы, управленческая деятельность, профессиональное творчество, управленческое творчество.*

SUMMARY

Savtsova A.A. Essence of administrative creative work of Head Secondary school. In the article the essence of the concept „administrative creative work as a manager” is specified. The specificity of administrative work of a general school manager is considered. It is proved, that administrative creative work of a general school manager in essence does not differ from that of a manager of industrial or social sphere, but runs under more difficult conditions.

Key words: *general school manager, administrative work, professional creative work, administrative creative work.*

УДК.321.026.9(71)

Стотика І.Г., Власенко Е.А.

**ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК СКЛАДОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Постановка проблеми. Наукове сьогодення педагогічних досліджень відзначається особливою увагою до творчої самореалізації вчителя у процесі педагогічної діяльності та наявністю ґрунтовних досліджень у означеній галузі. Це обумовлено значним зростанням інтересу до самовизначення, саморозвитку та самореалізації особистості, оскільки нинішні суспільні реалії потребують підготовки фахівця-професіонала здатного до ефективного розкриття особистісного потенціалу та творчості в майбутній діяльності. Важливу роль у вказаному процесі відіграють зміст, результативність та конкурентоспроможність вищої педагогічної освіти. Особливо гостро недостатність останнього чинника відчувається у контексті мистецької освіти де існує багато проблем пов'язаних зі специфікою та складністю професійного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових пошуках вчених щодо самореалізації та самоактуалізації особистості на теренах педагогіки прослідковуються узагальнені підходи, відповідно до значущості педагогічної праці у соціальній та культурній площинах суспільного життя, а саме:

- суспільно-філософський підхід характеризується висвітленням аспектів творчої самореалізації педагога у залежності від процесів суспільного розвитку (В.М.Доній, Л.М.Митіна, Н.Ю.Мочалова, Л.В.Сохань та ін.);
- психологічний підхід відображається у дослідженнях педагогічної творчості та самореалізації вчителя як інтеріоризованого процесу особистісно-професійного становлення (Г.М.Несен, В.О.Семиченко, Л.В.Сохань та ін.);
- соціокультурний підхід відзначається виокремленням складових творчої самореалізації педагога у залежності від його професійного